

המכללה לביטחון לאומי

מחזור מ"ז 2019-2020

מדינאות, דיפלומטיה ומדיניות חוץ
ארה"ב וישראל – מערכת יחסים מיוחדת

מגישה: ניצה רוגוזינסקי

מרצה: ד"ר עמנואל נבון

פברואר 2019

תוכן העניינים:

3	מבוא .....
	גוף העבודה .....
3	א. רקע- החשיבות בתמיכת ארצות הברית בישראל .....
5	ב. עיקרון התמיכה הדו מפלגתית בישראל .....
5	ג. הידרדרות התמיכה הדו מפלגתית בישראל בעשור האחרון .....
7	ד. בחירתה של ישראל באוונגליסטיים על פני היהדות הליברלית של ארצות הברית .....
11	ה. השפעת הידרדרות התמיכה הדו מפלגתית על הביטחון הלאומי של ישראל .....
12	סיכום: .....
14	ביבליוגרפיה: .....

מבוא

עבודה זו תבחן את אלמנט התמיכה הדו מפלגתית במדינת ישראל על ידי ארצות הברית. בין שתי המדינות קיימים יחסים מיוחדים שאפיינו מעט מאוד מדינות. ויחסים אלו לעתים קרובות נומקו בהזדהות אידאולוגית וערכית בין שתי המדינות: מדינת ישראל נתפשה בעיני ארצות הברית לא רק כנכס אסטרטגי מהמעלה הראשונה באזור המזרח התיכון, אלא גם כמגלמת את עולם הערכים הדמוקרטי ואת החזון לעתיד טוב יותר המגולם בעצמו בארצות הברית. התמיכה במדינת ישראל היתה לאורך שנים אחד מהנושאים היחידים שהיו בקונצנזוס בין המפלגה הדמוקרטית והמפלגה הרפובליקנית, והיא באה לידי ביטוי במענקי סיוע משמעותיים ביותר בתחום הביטחון ובגיבוי דיפלומטי למדינת ישראל במוסדות הבינלאומיים המרכזיים. עם זאת, במהלך העשורים האחרונים התמיכה הדו מפלגתית בישראל נחלשה, וממשלי ישראל האחרונים בחרו באופן כמעט מובהק בתמיכה מצד המפלגה הרפובליקנית ובזניחת הקשר עם המפלגה הדמוקרטית. תהליך זה הוא בין היתר תוצאה של הקרע בין מדינת ישראל לבין יהדות ארצות הברית, שלרוב מזוהה עם הצד הליברלי והדמוקרטי של החברה האמריקאית. על כן, עבודה זו תעסוק בשאלה, **באיזה אופן עלולה שחיקת התמיכה הדו מפלגתית במדינת ישראל לפגוע בביטחון הלאומי שלה?**

א. החשיבות שבתמיכת ארצות הברית בישראל

ארצות הברית היתה המדינה הראשונה שהביעה את תמיכתה בהכרזת העצמאות של ישראל ב-14 במאי 1948. החל מאותה נקודת זמן מקיימות מדינת ישראל וארצות הברית מערכת יחסים המוגדרת כמערכת יחסים מיוחדת. בניגוד לרוב מערכות היחסים הדו צדדיות בזירה הבינלאומית המבוססות באופן בלעדי על מכלול של גורמים ושיקולים אסטרטגיים, מערכת היחסים בין ישראל לבין ארצות הברית מוגדרת כמערכת של יחסים מיוחדים. תבנית מערכת היחסים המיוחדים, שמאפיינת את יחסי ארצות הברית וישראל ובעלות ברית נוספות שלה כמו בריטניה, מבוססת על מסכת רחבה של זיקות, אמונות והתייחסויות כלפי ישראל, שמקורן ברבדים השונים של החברה האמריקאית. בעוד שתבנית האינטרס הלאומי של ארצות הברית במזרח התיכון, המבוססת על מכלול האינטרסים והיעדים הפוליטיים והאסטרטגיים, שאותם ביקשה ארצות הברית לקדם באזור, מבוססת על שיקולים קרים של עלות מול תועלת, תבנית היחסים המיוחדים בין ארצות הברית לישראל אינה נגזרת של שיקולים כאלה אלא מבוססת על המרחב החברתי והמישור הבלתי פורמלי של תחושות רווחות, שותפות ערכית ומחויבויות תרבותיות ורגשיות כלפי ישראל.

בבסיס תבנית מערכת היחסים המיוחדים בין ישראל לבין ארצות הברית עומדת האמונה הרווחת בקרב הרבה מגזרים בחברה האמריקאית לפיה קיים דמיון בסיסי ועמוק בין שתי המדינות מבחינת ההיסטוריה, האתוסים המכוננים, האידאולוגיה ועולם הערכים, המבנה החברתי והסגנון הלאומי. מדינת ישראל נתפשה עם הקמתה כיישות דינמית וחלוצית, שנחושה להגן על עצמה ולעמוד בפני אתגרים עצומים שאינם מאפיינים כל אומה בהקמה ואף על פי כן הצליחה לבנות את עצמה כאומה של מודרניזציה, דמוקרטיה ויזמות נמרצת בתוך אזור העולם הערבי הסמכותני, המסורתי והנבער. אתוס כיבוש הספר האמריקאי נתפש דומה למדי לאתוס הפרחת השממה הישראלית. גם השאיפה של העם היהודי להקים בית לאומי בארץ ישראל, שיהווה מקלט עבורו וייתן מענה לנרדפות ההיסטורית שלו נתפשה כאנלוגיה לחוויה האמריקאית בתמציתה הטהורה ביותר (בן צבי, 2011: 13-12).

על פי תפישת מדיניות החוץ האמריקאית בנוגע למזרח התיכון, אבטחת ביטחונה של מדינת ישראל נחשבת לאינטרס השני בחשיבותו לאחר אבטחת הגישה לנפט. מאז אמצע המאה ה-20 המשימה של אבטחת כוחה של מדינת ישראל והשמירה על המאזן בינה לבין העולם הערבי אמורות לסייע לשמירת האינטרסים הביטחוניים והכלכליים של ארצות הברית באזור המזרח התיכון.

למעשה, כבר לאחר מלחמת העולם הראשונה תמך נשיא ארצות הברית דאז וודרו וילסון בהצהרת בלפור שהכירה בזכות להגדרה עצמית של העם היהודי בארץ ישראל (Al Sarhan, 2017: 461-462). ואכן, ארצות הברית היתה תומכת עקרונית באופן כמעט קבוע בתהליך השלום בין ישראל לבין העולם הערבי- הממשל האמריקאי תחת הנהגתו של ג'ימי קרטר היה המתווך בין מדינת ישראל לבין מצרים בקמפ דייוויד שהושלם עם הסכמי קמפ דייוויד והחתימה על חוזה השלום בין שתי המדינות. הנשיא ג'ורג' בוש האב, ביחד עם מנהיג ברית המועצות מיכאיל גורבצ'וב, יזם את ועידת מדריד בשנת 1991 שהיתה אמורה למצוא מענה לסכסוך בין מדינת ישראל לבין שאר שכנותיה בעולם הערבי. הנשיא ביל קלינטון שימש כמתווך בין ישראל לבין הפלסטינים ובין ישראל לבין ירדן והביא לחתימה על הסכם השלום בין ישראל לבין ירדן והסכמי אוסלו בין ישראל לבין הפלסטינים. מאוחר יותר אירח את דיוני קמפ דייוויד בין ממשלת ישראל לבין הפלסטינים, אך נכשל בניסיון לקדם הסכם שלום בין ישראל לבין סוריה. ביוני 2000 התווה הנשיא ג'ורג' בוש הבן את חזונו לגבי פלסטיין דמוקרטית שתחיה בדו קיום לצד מדינת ישראל בתהליך בן שלושה שלבים בו יהיו מעורבות ארצות הברית, רוסיה, האיחוד האירופאי והאוי"ם, כחלק ממסמך שנקרא "מפת הדרכים". כל הניסיונות הללו לא הובילו לשיפור היחסים בין ישראל לבין פלסטיין (Addis, 2011: 22-23).

בעוד שהקשרים הפוליטיים בין ארצות הברית לישראל ידעו עליות ומורדות, הרי שהיחסים בין הממסדים הביטחוניים של שתי המדינות נותרו מוצקים ויציבים ואף עוגנו בחקיקה על ידי הקונגרס האמריקאי. חקיקה זו מעניקה לישראל מעמד של שותפה אסטרטגית עיקרית של ארצות הברית ומעגנת את המחויבות האמריקאית כלפי שמירה על היתרון הצבאי והאיכותי של ישראל מול שאר מדינות האזור. מאז מזכר ההבנות שנחתם בין שתי המדינות בשנת 1999, ישראל היא המדינה שמקבלת את הסיוע הביטחוני הגדול ביותר מארצות הברית. כמו כן, כבעלת ברית מרכזית של ארצות הברית שאינה חברה בנאט"ו, זכאית ישראל לקבל עודפי ציוד צבאי ובין השנים 2007-2017 היא קיבלה ציוד כזה בשווי כולל של 37.4 מיליון דולר. בנוסף על כך, בין שתי המדינות קיים שיתוף פעולה מודיעיני הדוק ונחשב לאחד מאבני היסוד של הברית האסטרטגית ביניהן מאז שנות השבעים, כאשר מדינת ישראל חשפה את הטילים הבליסטיים הבין יבשתיים של ברית המועצות שהיו מצוידים בנשק גרעיני ואיימו על ביטחונה של ארצות הברית. שיתוף הפעולה בין שתי המדינות מסייע לישראל להעצים את הדימוי שלה כמעצמה ביטחונית, הנהנית מעוצמה רבה. דימוי זה מסייע בהרתעת אויביה של מדינת ישראל מחשש לכניסה לעימות כולל עם ארצות הברית (חטואל-רדושינצקי, 2018: 161-162).

ארצות הברית מספקת למדינת ישראל מגן דיפלומטי שמאפשר לה מצד אחד להפעיל כוח צבאי קונבנציונאלי על מנת להגן על עצמה ומצד שני נדבך נוסף להרתעה מול אויביה, שכאמור חוששים מתגובה אמריקאית אפשרית. לנוכח המתקפות המתמשכות בזירה הבינלאומית על המדיניות הישראלית, מתקפות שלעיתים מגיעות עד לכדי עצם ערעור על הלגיטימציה לקיומה של ישראל, רותמת ארצות הברית לעתים קרובות את זכות הווטו שלה על מנת להגן על ישראל מפני החלטות שמזיקות לעניינה, בעיקר במועצת הביטחון של האוי"ם. ישראל וארצות הברית מסכימות כי על הפיתרון לסכסוך הישראלי-פלסטיני לתת מענה לבעיות הביטחוניות של מדינת ישראל וכי הפיתרון לא יכול לכלול את זכות השיבה להמוני פליטים פלסטינים לשטח מדינת ישראל. זאת, למרות שהעמדה האמריקאית במהלך עשרות שנים תמכה בנסיגה של ישראל מהשטחים שנכבשו במהלך מלחמת ששת הימים. תרומתה של ארצות הברית בישראל בזירה הדיפלומטית בולטת במיוחד בשני תחומים: התחום הראשון הוא זירת האוי"ם, שם מדינת ישראל מוצאת את עצמה לעתים קרובות חשופה למתקפות על צעדי המדיניות שלה ובמקרים רבים ארצות הברית משתמשת בזכות הווטו שלה על מנת להגן על ישראל או לכל הפחות נמנעת בקול יחיד לעומת 14 החברות האחרות במועצת הביטחון של האוי"ם. התחום השני הוא ייצוב מעמדה של ישראל בזירה המקומית - החל משנת 1967 ארצות הברית עמדה לצד ישראל בעימותים אזוריים רבים, העניקה לה גיבוי דיפלומטי וצבאי ויזמה וניהלה תהליכי משא ומתן רבים בין ישראל לבין שכנותיה לצד ניהול מלחמות מול מדינות

וגורמים שנתפשו כמאיימים על שלומה של מדינת ישראל, כמו למשל מעורבותה של ארצות הברית בקמפיין נגד פרויקט הגרעין האיראני (חטואל-רדושיצקי, 2018 : 168-175).

ב. עיקרון התמיכה הדו מפלגתית בישראל

ההערכה המשמעותית ביותר שהקונגרס מעניק לישראל נמדדת בתמורה ליחסי החוץ בין שתי המדינות. ישראל היתה המדינה שקיבלה את הסיוע הזר הגדול ביותר מארצות הברית מאז סיום מלחמת העולם השנייה. נכון לשנת 2014 היא קיבלה סיוע כולל בן 205 מיליארד דולר. מרבית הסיוע האמריקאי לישראל הוא סיוע צבאי, למרות שחלק ממנו הוא גם סיוע כלכלי. בנוסף על כך, מדינת ישראל היא המדינה היחידה בעולם שזכאית להוציא חלק מהכסף שניתן לה על ידי הממשל האמריקאי לקניית מוצרים מקומיים במקום מוצרים תוצרת ארצות הברית בלבד. נכון לשנת 2016, מדינת ישראל מוציאה 26.3% מכלל הכסף שניתן לה מארצות הברית ברכישת ציוד ומוצרים מקומיים. היתרון הייחודי הזה של ישראל תרם להפיכתה ליצואנית כבדה של ציוד צבאי, וכיום היא נחשבת לאחת מעשר היצואניות הגדולות ביותר של ציוד צבאי בעולם (Cavari and Nyer, 2016: 11-15). בנוסף על כך, זוכה מדינת ישראל לגיבוי חוקתי מצידה של ארצות הברית במקרה של מלחמה, ובמקרים רבים התמיכה הזו מנודת לעמדתו של הממשל האמריקאי. למשל, עשרה ימים לאחר מבצע אופרה ביוני 1981, כאשר מדינת ישראל השמידה את הכור הגרעיני בעיראק, תמך הקונגרס האמריקאי בישראל ודחק בנשיא רייגן לדחות בוטו כל הצעה שמתנגדת לישראל באו"ם. גישה זו אמנם לא אומצה על ידי ממשל רייגן, שגינה את ישראל ועצר משלוח של מטוסי אף 16 לישראל, ותמך בגינוי של מועצת הביטחון של האו"ם כלפי ישראל. במקרה של משט המרמרה במאי 2010, שוב תמך הקונגרס בישראל והציע לשלם בעצמו פיצויים ל-113 הנפגעים על הסירה, בעוד שהנשיא אובמה סירב להפעיל את זכות הווטו שלו בעד ישראל. לאחרונה, במהלך ניסיונותיו של הנשיא אובמה להגיע להסכמים עם האיראנים בנוגע לסוגיית הגרעין האיראני, השמיע הקונגרס תמיכה בזכותה של ישראל להילחם בהסכם ולהגן על עצמה (Cavari and Nyer, 2016: 16-17).

משמעות עיקרון התמיכה הדו מפלגתית במדינת ישראל הוא שזו ניתנה במרבית שנות קיומה של המדינה כעניין חוצה מפלגות עליו אין כל ויכוח בין המפלגה הדמוקרטית למפלגה הרפובליקנית. התמיכה הדו מפלגתית בישראל שיקפה עד כה את הברית האידאולוגית והערכית שהיתה קיימת בין שתי המפלגות ואת האמונה לפיה שתי המפלגות אכן רואות במדינת ישראל מדינה החולקת איתן את אותו סולם ערכים דמוקרטי וליברלי שמציב אותה בניגוד חד מול מדינות העולם הערבי. לאורך כל שנות קיומה זכתה מדינת ישראל לתמיכה חוצת מפלגות מכלל נשיאי ארצות הברית- תמיכה שכמובן באה לידי ביטוי בסיוע צבאי, גיבוי דיפלומטי וסיוע כלכלי, כמו גם ניסיונות בתיווך אמריקאי להפסקת העימות בין מדינת ישראל לפלסטינים (Addis, 2011: 22-23). במהלך העשורים האחרונים ראשי הקהילה היהודית עמלו קשה על מנת לשמור על התמיכה הדו מפלגתית בישראל- משלחות לארץ מטעם הארגונים היהודים כללו הן רפובליקנים והן דמוקרטים (שלום, 2018 : 129).

התמיכה חוצת המפלגות בישראל בפוליטיקה האמריקאית משקפת הלך רוח בציבור האמריקאי שבאופן קבוע תומך בישראל ובעיקר ברעיון של ישראל: בעיני האמריקאים, מדינת ישראל נתפשת כמגלמת את הייחודיות האמריקאית: בדיוק כפי שארצות הברית נולדה על ידי מהגרים חלוצים שברחו מאירופה מאימת הרדיפות הדתיות והקימו דמוקרטיה בארץ המובטחת, כך גם ישראל נתפשת בעיני האמריקאים; זוהי הסיבה העיקרית מדוע אמריקאים רבים כל כך מזדהים עם המדינה היהודית. בשנת 2008, יותר מ-80% מהאמריקאים הסכימו על כך ששתי המדינות חולקות את אותם ערכים, כולל המחויבות לחירות ולדמוקרטיה. חלק ניכר מהאמריקאים רואים את עצמם גם כמחויבים למשימת העל של ארצות הברית כמשמרת ערכי החירות והדמוקרטיה ברחבי העולם. כתוצאה מכך, לאחר הצל הענק שהטילה השואה, חשבו מנהיגי ארצות הברית אחריות מיוחדת לסייע להגן על העם היהודי ועל מדינת ישראל, כחלק מהמחויבות שלהם לשמירה על עולם הערכים האמריקאי. ואכן,

בסקר שנערך בארצות הברית בשנת 2011 על ידי מכון פיו, נשאלו הנסקרים מהם חמשת היעדים החשובים ביותר של ארצות הברית במזרח התיכון, כשלושה רבעים מהם השיבו שהסיוע וההגנה על מדינת ישראל הם היעדים הללו (Rynhold, 2015: 5).

עוצמה וחוזק התמיכה של ארה"ב בישראל, וזאת שגם הינה דו מפלגתית ני בא לידי ביטוי גם בכך שגם לא בהלימ לעמדות של מדינות אירופה כלפי מדינת ישראל: התמיכה הציבורית של החברה האמריקאית במדינת ישראל כפולה ומכופלת מזו של החברה האירופאית- בעוד שהאמריקאים נוטים להזדהות עם מדינת ישראל על פני הפלסטינים, האירופאים נוטים בפירוש להזדהות עם הפלסטינים. ההסבר להבדל הכל כך חד בין החברה האמריקאית לחברה האירופאית מבחינת התמיכה בישראל נעוץ בהבדלים הכלליים בין התרבות הפוליטית והאסטרטגית בין שני הצדדים: ארצות הברית היא בעיקר מדינה פרוטסטנטית ודתית, בניגוד לאירופה, שם רוב המדינות בעיקר קתוליות וחילוניות, וחלקן מחזיק בתפישה עוינת לא רק נגד מדינת ישראל אלא גם נגד היהדות ככלל. ואכן, נכון לשנת 2015 האנטישמיות נותרה חזקה יותר באירופה מאשר בארצות הברית והיא מזוהה עם הקו האנטי ישראלי, שמזהה את מדינת ישראל עם הכיבוש ועם דיכוי העם הפלסטיני. העמדה השלילית כלפי מדינת ישראל נובעת הן מהקצה השמאלי והן מהקצה הימני של המפה הפוליטית האירופאית. כיום הגישה הפוסט קולוניאליסטית מהצד השמאלי של המפה הפוליטית הפכה למאפיין הגדול ביותר של הגישה השלילית באירופה כלפי ישראל, וגישה זו רואה בפלסטינים כקורבן של האימפריאליזם המערבי והקולוניאליזם הישראלי. הלך רוח זה נפוץ בעיקר באירופה, שם קיימת מסורת של תחושות אשמה כלפי הקולוניאליזם האירופאי והתוצאות החמורות שהוא השית על העולם השלישי. הלכי רוח אלה כמעט ואינם קיימים בציבור האמריקאי, שלא התנסה בקולוניאליזם האירופאי בתחילת המאה ה-20. ומבחינת התרבות האסטרטגית, האמריקאים מוכנים לעשות שימוש גדול יותר בכוח בהשוואה לאירופאים, ולפיכך האירופאים מביעים ביקורת חריפה על מה שנתפש בעיניהם כשימוש רחב מדי של מדינת ישראל בכוחה הצבאי (Rynhol, 2015: 5-6).

ג. הידרדרות התמיכה הדו מפלגתית בישראל בעשור האחרון

ארצות הברית עוברת בשנים האחרונות משבר חברתי ופוליטי הבא לידי ביטוי בהתחדדות ההבדלים בין המחנה הפרוגרסיבי לבין המחנה השמרני. ביטויים של המשבר הזה הם השפעת הקיצוניים על סדר היום הקיים, חוסר היכולת בין שתי המפלגות לשתף פעולה בהצבעות בקונגרס, וחדירתו של שיח אנטישמי הולך וגובר בתוך החברה והפוליטיקה האמריקאית. מאז סיומה של המלחמה הקרה ניתן לראות שחיקה של התמיכה הדו מפלגתית בישראל לטובת דפוס של תמיכה רפובליקנית בישראל מול התנכרות מצד גורמים במפלגה הדמוקרטית. התמיכה בישראל לרוב משקפת לא רק עולם ערכים פנימי של המפלגות הגדולות אלא גם הבדלים במדיניות החוץ שלהן: המפלגה הרפובליקנית בדרך כלל תומכת בהתערבות במדינות אחרות, כפי שממחישה המלחמה בעיראק, ומדיניות החוץ שלה נגזרת ממונחים של איום צבאי, ביחוד מצד טרוריסטים. לעומתה, המפלגה הדמוקרטית אינה מדגישה במדיניות החוץ שלה את המלחמה בטרור אלא את הסיוע למדינות העולם נגד העוני, ההתחממות הגלובלית וקידום הערכים הדמוקרטיים. בשל כך, נוטה המפלגה הרפובליקנית לתמוך בישראל על מלחמתה הקבועה בטרור בעוד שהמפלגה הדמוקרטית נוטה להתנער יותר מישראל בשל ההפרות החוזרות ונשנות של זכויות האדם בישראל. ההבדלים לפי שעה אינם בולטים במיוחד: שתי המדינות מודאגות מעניין זכויות האדם בישראל ומהנזק שנגרם לישראל כתוצאה מהעימות הישראלי-פלסטיני, אך הן מתייחסות לנושא עצמו מזווית שונה (Cavari and Nyer, 2016: 27-28).

דפוסי התמיכה בישראל ושחיקת התמיכה הדו מפלגתית בישראל משקפים היטב את הקיטוב ההולך וגובר בחברה האמריקאית. החברה האמריקאית בעשורים האחרונים מאופיינת בהתחדדות הקיטוב הציבורי והפוליטי, בהתחזקות הפוליטיקה של הזהויות, בחדירת השיח הפופוליסטי שלעיתים קרובות מאופיין בביטוי

שנאה ואלים, ובהתחזקות ההשפעה של גורמים קיצוניים על סדר היום ועל השיח הציבורי ובמתקפה הולכת וגוברת נגד האליטות ונגד מי שמייצגים את הסדר הקיים. הדפוס הזה גבר במיוחד מאז עלייתו של הנשיא דונלד טראמפ לשלטון, בעיקר בשל הסגנון הבוטה שלו, יחסו הביקורתי כלפי מגזרים ומוסדות שונים בחברה האמריקאית והנטייה שלו להעדיף באופן מובהק את בסיס התומכים בו על חשבון טובת הכלל. הקיטוב הזה גרם לצד השמאלי של המפה הפוליטית לחבור לגורמים התורמים להרחבת הדה לגיטימציה מול ישראל. החדירה של נציגות הקונגרס עומאר וטליב ללב המיינסטרים האמריקאי משקפות את התופעה הזו למרות שמרבית נציגי המפלגה הדמוקרטית עדיין תומכים בישראל (חטואל-רדושיצקי ועילם, 2019 : 1-2).

מחקרם של אמנון קווארי ואלן נייר (2016) בוחן כיצד העימות הבין מפלגתי כלפי ישראל בא לידי ביטוי בהחלטות הקונגרס בענייניה באמצעות בחינת תגובות של חברי הקונגרס להסכם הגרעין מול איראן שנחתם על ידי ממשל אובמה ב-14 ביולי 2015, לאחר משא ומתן בין איראן לבין ארצות הברית, צרפת, רוסיה, סין ובריטניה. ההסכם כלל את התחייבותה של איראן להגביל את מדיניות העשרת האורניום שלה ולחשוף את התוכנית בפני ביקורת בינלאומית. מלכתחילה, שיקף הדיון בציבור האמריקאי סביב ההסכם הגרעין את העימות האידאולוגי בין שתי המפלגות: 33% מתומכי המפלגה הרפובליקנית תמכו בהסכם מול 62% מכלל תומכי המפלגה הדמוקרטית. הפער הזה בין שתי המפלגות הלך והתרחב ככל שהתקרב מועד החתימה על ההסכם, ובאוגוסט אותה השנה הנתונים הללו הגיעו לכדי 72% של תמיכה בקרב אנשי המפלגה הדמוקרטית מול 33% מצד המפלגה הרפובליקנית. בקונגרס נשבעו מנהיגי המפלגה הרפובליקנית לחסל את ההסכם בכל שלב של המשא ומתן, והם הזמינו את ראש הממשלה נתניהו לנאום בקונגרס נגד ההסכם וקבעו כי לא ניתן לאשרו ללא אישור הקונגרס (Cavari and Nyer, 2016: 34-35).

ההידרדרות הזו ביחסי ממשלת ישראל לבין המפלגה הדמוקרטית, כפועל יוצא בין ממשלת ישראל לבין הקהילה היהודית האמריקאית, נובעת בין היתר משינויים פנימיים בתוך החברה האמריקאית ובהשלכות שלהם על המפלגה הדמוקרטית והרפובליקנית. עליית כוחן של קבוצות אתניות אחרות בתוך החברה האמריקאית דוגמת ההיספנים ותופעת ההתבוללות בקרב יהודי ארצות הברית גורמת לכך שכוחה של הקהילה היהודית בפוליטיקה האמריקאית הולך ונחלש. ההיספנים מהווים כיום כשליש מאוכלוסיית ארצות הברית וצפויים בעשור הקרוב לאייש את רוב תפקידי המפתח בממשל האמריקאי, ועמדותיהם כלפי מדינת ישראל והסכסוך הישראלי ערבי הם אמביוולנטיות. לפיכך הם מרבים לשאול שאלות קשות בנוגע לאופיה הדמוקרטי והליברלי האמיתי של מדינת ישראל. כמו כן, לצד היחלשות כוחה הדמוגרפי של קבוצת הרוב הלבנה בחברה האמריקאית, החברה האמריקאית מאופיינת בין היתר בפער הולך וגובר בין אזורי הערים הגדולות לבין אזורי הכפר- במחוזות העירוניים הקבוצות הלא לבנות הופכות לרוב ואזורים אלה הם יותר ליברליים ורוב תרבותיים ומזוהים יותר עם המפלגה הדמוקרטית, בעוד שתומכי המפלגה הרפובליקנית מרוכזים בעיקר באזורים הכפריים של ארצות הברית. רוב מצביעי המפלגה הרפובליקנית תומכים באופן גלוי במדינת ישראל מול הפלסטינים ולעומתם רוב מצביעי המפלגה הדמוקרטית נוהגים למתוח ביקורת על ממשלת ישראל ומדינת ישראל בהקשר הסכסוך היהודי פלסטיני. כך קורה שעיקרון התמיכה הדו מפלגתית, שתמיד עמד במרכז היחסים המיוחדים בין מדינת ישראל לבין ארצות הברית, הלך ונשחק לטובת תמיכה רפובליקנית מובהקת במדינת ישראל לצד ביקורת קבועה מהצד הדמוקרטי (שלום, 2019 : 121-122).

ד. בחירתה של ישראל באוונגליסטיים על פני היהדות הליברלית של ארצות הברית

הברית בין מדינת ישראל לבין הימין הנוצרי בארצות הברית נוצרה כבר בתקופת כהונתו של ראש הממשלה מנחם בגין. האוונגליסטים הנוצרים ראו במלחמת ששת הימים ובכיבוש שטחי הגדה על ידי מדינת ישראל את

התגשמות הנבואה האוונגליסטית לגבי תחילת הגאולה בארץ ישראל. כבר בתקופת כהונתו של בגין נוצרו קשרים אדוקים בינו לבין מנהיג האוונגליסטים הכומר והמטי ג'רי פלאוול על מנת לסכל את תכניתו של נשיא ארצות הברית דאז, ג'ימי קרטר להקים מדינה פלסטינית בשטחי יהודה ושומרון. מגמה זו של שיתוף פעולה בין האוונגליסטים לממשלת ישראל התחזקה במהלך תקופת כהונתו של רונלד רייגן, בעיקר לנוכח עלייתה של תנועת "הרוב המוסרי" בארצות הברית. כוחם של האוונגליסטים הצטמצם במידה משמעותית עם עלייתו של קלינטון לשלטון, וחלקם הפכו למוקצים בעיני הבית הלבן בשל העימות שלהם עם קלינטון- בייחוד פלאוול, שניצל את פרשת לוינסקי על מנת להאשים בגלוי את הנשיא קלינטון בהאשמות מופרכות וחסרות בסיס. עלייתו של נתניהו לשלטון בשנת 1996 סימנה את חידוש הברית בין האוונגליסטים לבין ממשלת ישראל. נתניהו זיהה את המתח שמתקיים בין המפלגה הדמוקרטית לבין האוונגליסטים ושאל לנצל אותה על מנת למנוע את האפשרות של הקמת מדינה פלסטינית בשטחי הגדה המערבית, ושיתף פעולה עם מנהיגי האוונגליסטים, דוגמת פלאוול וג'ון הייגי, במטרה להעביר לקלינטון מסר לבל יעז לפגוע בו ובממשלו ובשאיפותיהם לגבי ארץ ישראל. הקשרים עם האוונגליסטים הפכו למאפיינים מוכרים של שלטון נתניהו גם לאחר עלייתו המחודשת לשלטון בשנת 2009 (שלזינגר, 2015: 21-23).

ניתן לנמק חלק מהירידה בתמיכה של המפלגה הדמוקרטית במדינת ישראל על ידי הידרדרות היחסים בין ממשלת ישראל לבין הלובי היהודי והיהדות הליברלית האמריקאית. הלובי היהודי הוא אחד מהכלים המרכזיים המגלמים את מערכת היחסים המיוחדת בין ארצות הברית לישראל בזירה הציבורית האמריקאית. הדמוקרטיה האמריקאית אפשרה את הקמתן של קבוצות אינטרס ואת היכולת שלהן להיות מעורבות בתהליך קבלת ההחלטות בממשל האמריקאי, בעיקר מבחינת מדיניות פנים ופחות מבחינת מדיניות חוץ. אך הלובי היהודי יוצא דופן מבחינה זו מכיוון שמערכת היחסים המיוחדת מאפשרת לו לקבל גישה מיוחדת לתהליך קבלת ההחלטות בנוגע ליחסי החוץ בין ישראל לארצות הברית. היהודים האמריקאים ידעו מאז ומתמיד כיצד להתארן באופן יעיל מבחינה פוליטית וחברתית ומדובר באחת מהקבוצות המשפיעות ביותר על הפוליטיקה האמריקאית - מספר הנציגים היהודים בקונגרס האמריקאי גדול במיוחד בהשוואה לשיעור האמיתי של יהודי ארצות הברית באוכלוסיה הכללית. למרות שבתחילת הדרך רוב הארגונים היהודים בארצות הברית לא היו ציוניים, ההזדהות של היהודים האמריקאים עם מדינת ישראל גברה לאחר ההכרזה על תוכנית החלוקה של האו"ם ועוד יותר לאחר מלחמת ששת הימים בשנת 1967. עם זאת, מאז ומתמיד היה קיים מתח בין היהודים שתומכים בעמדה העקרונית לפיה מדינת ישראל היא המקלט של העם היהודי לבין אלה שתומכים באופן מוחלט במדיניות החוץ של ממשלות ישראל. מרבית היהודים האמריקאים אינם יהודים אורתודוקסים, משתייכים למחנה הליברלי בחברה האמריקאית ותומכים במשא ומתן בין ישראל לעולם הערבי על מנת לתת מענה לסכסוך הישראלי-פלסטיני. לעומתם, אלה התומכים במדיניות קשוחה של ממשלות הימין הישראליות כלפי העם הפלסטיני הם אלה שמשתייכים למחנה האורתודוקסי ומזהים את ישראל כארץ התנ"ך. הם גם הצליחו עם הזמן להשיג גישה טובה יותר למוקדי הכוח בפוליטיקה האמריקאית. ארגון איפא"ק (AIPAC- The American Israel Political Affaris Committee) נחשב לגוף היהודי החזק והמשפיע ביותר על מדיניות החוץ האמריקאית כלפי ישראל - ארגון זה הוקם בתקופת כהונתו של רונלד רייגן ומזוהה עם מחנה הימין ועם הקו הימני כלפי הפלסטינים (Tracy, 2007: 12-14).

כאמור, בין מדינת ישראל לבין הקהילה היהודית התפתח בשנים האחרונות משבר משמעותי, בעיקר כתוצאה מפערי עמדות אמיתיים בין שני הצדדים. אמנם ברמת המיקרו שיתוף הפעולה בין הקהילה היהודית לבין מדינת ישראל נמשך בצורה של שיתוף פעולה תרבותי וחברתי בין האישים בממשל הישראלי לבין ארגוני הקהילה היהודית, אך ברמה הפוליטית יחסים אלה נמצאים במשבר. חלק ניכר מהמשבר בעשורים האחרונים ביחסי ממשלת ישראל עם הלובי היהודי נובע מניכור הולך וגובר בקרב יהודי ארצות הברית לנוכח הבדלים

אידיאולוגיים ביניהם לבין ממשלות ישראל האחרונות, שהחזיקו במובהק בקו לאומני וימני. העימות המתמשך בין מדינת ישראל לבין העם הפלסטיני זוכה לתשומת לב רבה בתקשורת האמריקאית, ולרוב ממשלת ישראל מוצגת בעימות הזה באופן שלילי. מרבית יהודי ארצות הברית תומכים בתהליך השלום, ולמרות שמעטים מהם אכן מאמינים לפלסטינים, רובם קובע במובהק כי ממשלות ישראל אחראיות להיעדר התקדמות של תהליך השלום בשל סרבנותה וחוסר נכונותה לתת ויתורים מפליגים על מנת לסיים את הסכסוך. המסקנה המתבקשת שלהם היא שמדינת ישראל כבר אינה מייצגת את ערכי העם היהודי, כפי שהם מבינים אותם ורחוקה מאוד מהמורשת התרבותית של העם היהודי שהם מעוניינים להזדהות עימה.

רבים מיהודי ארצות הברית, שרובם מחזיק בהשקפת עולם ליברלית ונחשבים לאנשים משכילים, אינם מוכנים להשלים עם עמדותיה הנוכחיות של ממשלת ישראל ומגדירים את מדינת ישראל כ"אכזבה וגורם מביך" מבחינתם. עם זאת, יש מי שטוען כי עמדותיהם של מנהיגי הקהילה היהודית אינן משקפות את עמדותיו של רוב הציבור היהודי בארצות הברית, ועמדותיו של הדור הצעיר כלפי מדינת ישראל נעות בין אדישות לבין תמיכה בישראל (שלום, 2019 : 120-121).

הביטוי האחרון למחלוקת בין שני הצדדים היתה התגובה הביקורתית של הפדרציות היהודיות של צפון אמריקה לחוק הלאום שהתקבל ביולי 2018. בהודעת הגינוי, שפרסם הארגון, נאמר כי הוא מתייבב לצד הקהילה הדרוזית בישראל ומבקש להאיץ בחברי הכנסת לשתף פעולה עם בני העדה הדרוזית על מנת לתת מענה אמיתי לדאגותיהם. כמו כן נאמר כי הארגון מאוכזב לנוכח החקיקה הישראלית, שפוגעת במיעוטים במדינה. לביקורת הזו של הארגון הצטרפו ארגונים נוספים של הקהילה היהודית בארצות הברית כמו הליגה נגד השמצה, הוועד היהודי-אמריקאי והתנועה הרפורמית והקונסרבטיבית. למעשה, כבר קודם לכן התקבלה הצהרתו של נשיא ארצות הברית דונלד טראמפ לגבי העברת שגרירות ארצות הברית לירושלים במורת רוח מצד הנהגת התנועה הרפורמית, ומנהיג התנועה ריק ג'ייקובס הצהיר כי לדעתו יש להעביר את השגרירות במועד הנכון לצד הצגת תוכנית שלום קונקרטי. עמדות אלו של ארגוני הקהילה היהודית עומדות בקנה אחד עם העמדות של כלל הציבור היהודי בארצות הברית: בסקר של הוועד היהודי-אמריקאי שנערך בשנת 2017 נמצא כי רק 16% מהנשאלים תמכו בהעברה מיידיית של שגרירות ארצות הברית לירושלים, 36% הביעו תמיכה בהעברת השגרירות במועד מאוחר יותר, כאשר תהיה התקדמות בתהליך השלום בין ישראל לבין פלסטין, 44% הביעו התנגדות להעברת השגרירות לירושלים ו-4% השיבו שאין להם דעה (שלום, 2019 : 103-104).

מהצד השני, התבטאויות וצעדי מדיניות שונים של בכירים בממשלת ישראל נתפסו כפוגעים ישירות באנשי הקהילה היהודית בארצות הברית והחריפו את המתח. באחד מנאומיה מול קהל אמריקאי טענה סגנית שר החוץ ציפי חוטובלי כי מרבית יהודי ארצות הברית אינם מבינים את ישראל מכיוון שהם מעולם לא שלחו את ילדיהם להילחם עבור ארצם. בדבריה אלה היא הציבה סימן שאלה בנוגע למחויבות של מנהיגי יהדות ארצות הברית לביטחונה של ישראל ועל הזכות שלהם למתוח ביקורת על מדיניותה של ממשלת ישראל לנוכח המציאות הביטחונית איתה צריכה להתמודד מדינת ישראל ברמה היומיומית. עוד קודם לכן, מתווה הכותל שהוצע על ידי ממשלת ישראל שהפלה בפירוש את היהודים הרפורמים והקונסרבטיביים התקבל בביקורת חריפה מצד ראשי ארגונים אלה, ומנהיג התנועה הרפורמית ריק ג'ייקובס אף הצהיר כי "רוב היהודים בעולם צריכים לדעת במקום הזה הם לא רק מתקבלים בברכה, אלא גם להם יש מקום להתפלל בו כפי שאנחנו עושים בכל העולם". בתגובה ליחסה של ממשלת ישראל כלפי אנשי הקהילה הרפורמית והקונסרבטיבית, חלק מראשי הקהילה היהודית בארצות הברית קראו להפסיק את התרומות לישראל על מנת להעניש את ממשלת ישראל על יחסה כלפי הקהילה היהודית בארצות הברית ועל הכניעה שלה למפלגות האורתודוקסיות החרדיות, שדרשו לקבל לידיהן שליטה מלאה על סוגיית הגיור ועל נושאים שונים ברמה הדתית על מנת להדיר באופן שיטתי את הרפורמים והקונסרבטיבים. תחושותיהם של ראשי הקהילה היהודית בארצות הברית היא שממשלת ישראל מצהירה פעם

אחר פעם לגבי היותה של מדינת ישראל "מדינת העם היהודי", ולפיכך לא ייתכן כי מצופה מהם לתרום ולתמוך במדינת ישראל ללא כל ביקורת ומצד שני לא לקבל שום קול מבחינת תהליך קבלת ההחלטות והנושאים הדתיים העומדים על סדר היום (שלום, 2019 : 105-106).

המשמעות של הקרע הנוכחי בין ממשלת ישראל לבין הקהילה היהודית האמריקאית היא למעשה קרע אידיאולוגי וערכי בין ממשלת ישראל, המזוהה עם ערכים ימנים של שמרנות דתית וחברתית, לבין הקהילה היהודית האמריקאית שלרוב מזוהה עם המחנה הפרוגרסיבי והליברלי של החברה האמריקאית. במקביל להתרחבות הקרע בין הקהילה היהודית הליברלית האמריקאית לבין ממשלת ישראל, הלכו והתחזקו הקשרים של זו האחרונה עם האוונגליסטים האמריקאים. במפגשים רבים ומתוקשרים בין מנהיגי ממשלת ישראל לבין ראשי הארגונים האוונגליסטים, מודגשים קווי הדמיון מבחינת התפישות האידיאולוגיות שלהם. הקהילה האוונגליסטית, כמו ממשלות ישראל האחרונות, מאופיינת בתפישת עולם שמרנית, לאומנית ודתית ומדגישה במדיניות החוץ שלה שיקולים תחרותיים וריאל-פוליטיים בניגוד לתפישה האידיאלית המאפיינת לעתים קרובות את מדיניות החוץ של הצד הליברלי. כך בהדרגה גובר בקרב חוגים רבים בציבור הישראלי הרושם לפיו החוגים האוונגליסטים בארצות הברית משמשים תחליף יעיל לתמיכה של הקהילה היהודית בארצות הברית מכיוון שהם באים ללא תביעות כלפי מדינותה של ממשלת ישראל והתמיכה שלהם היא אידיאולוגית וערכית גרידא (שלום, 2019 : 131-132).

הקרע בין יהודי ארצות הברית לבין הממשל האמריקאי והמגעים בין ממשלת ישראל לבין האוונגליסטים מורגש במיוחד במהלך תקופת כהונתו של הנשיא טראמפ: בעוד שבישראל טראמפ זוכה לפופולאריות חסרת תקדים, הרי שמרבית יהודי ארצות הברית סולדים ממנו בייחוד בשל הזיהוי שלו עם גורמים אנטישמיים וימנים קיצוניים בחברה האמריקאית ובייחוד לאחר האירועים שבארלוטסוויל, וירגיניה ב-12 באוגוסט, 2017, כאשר עימות בין תומכי הימין הקיצוני לבין מפגיני שמאל על רקע מאבק של הימין הקיצוני למנוע את הסרת פסלו של אחד מגיבורי הקונפדרציה האמריקאית במלחמת האזרחים- העימותים הסתיימו בצורה טראגית כאשר פעיל ימין קיצוני נסע ברכבו לתוך קהל של מפגיני שמאל, הרג מפגינה אחת ופצע עוד 19 מפגינים נוספים. טראמפ סירב לגנות באופן ישיר את תומכי הימין וטען כי "היו תצוגות קנאות ואלימות בשני הצדדים", ובכך עורר את זעמו של השמאל הליברלי בארצות הברית על עצם ההשוואה למפגינים נאו נאציים. היהודים, כאמור תומכים ברובם במפלגה הדמוקרטית ואף הצביעו בהמוניהם להילרי קלינטון בבחירות 2016. למרות שיהודים מרכזיים בחברה האמריקאית כמו המיליארדרים שלדון אדלסון ורון לאודר תרמו לטראמפ ומזוהים עם הצד הימני של החברה האמריקאית, הרי שכמעט ואין יהודים בבסיס התמיכה של טראמפ. בסיס התמיכה המרכזי של טראמפ הוא אפוא השמרנים הנוצרים והאוונגליסטים, והשילוב של שניים ממנהיגי האוונגליסטים בטקס העברת השגרירות לירושלים במאי 2018 רק חיזקה את הברית ביניהם לבין ממשלת ישראל (לסנסקי, 2018 : 84-85).

לאוונגליסטים ולברית שלהם עם הממשל האמריקאי ועם הממשל הישראלי יש השפעות מרחיקות לכת על מצבו של הסכסוך הישראלי-פלסטיני: האוונגליסטים מאמינים כי אחד התנאים לביאה השניה של ישו לעולם הוא חזרת כל היהודים לארץ הקודש, וכי לפני התגלותו של ישו תתחולל מלחמת חורמה בה ימצאו את מותם שני שלישים מהיהודים. לפיכך, הם מביעים התנגדות לכל הסכם מדיני עם הפלסטינים ומסרבים לכל עמדה שמביעה ויתור אפשרי על ירושלים ועל השליטה בהר הבית, וחלקם אף מביעים בגלוי את הריסת כיפת הסלע. על כן, האוונגליסטים תומכים באופן כספי במפעל ההתנחלויות ובעמותות הימין המתנחלי ומשקיעים מאמצי הסברה ניכרים על מנת למנוע כל ניסיון לפתרון מדיני בחסות וושינגטון בארץ ישראל. כמו כן, האוונגליסטים תומכים באופן ישיר בתקיפה ישראלית באיראן והעניקו לנתניהו חסות על מנת שבמהלך שנת 2015 ישמיע בגבעת הקפיטול את נאומו נגד הסכם הגרעין של ממשל אובמה (שלזינגר, 2015 : 21-26).

ה. השפעת הידרדרות התמיכה הדו מפלגתית על הביטחון הלאומי של ישראל

כאמור, לא ניתן להפריד בין ירידתו של עיקרון התמיכה הדו-מפלגתית בישראל לבין הירידה בתמיכה של יהודי ארצות הברית במדינת ישראל, מכיוון שמדובר בשני תהליכים הקשורים האחד לשני ומתרחשים במקביל. ואכן, במהלך העשורים האחרונים התרחשו שינויים מרחיקי לכת שצמצמו את יכולתה של יהדות ארצות הברית ואת נכונותה לסייע למדינת ישראל ולתרום לשגשוגה וביטחונה. ראשית, תפקידן וכוחן של השדולות במערכת הפוליטית האמריקאית, ובין היתר השדולות הפרו ישראליות, נמצאים בירידה. במקרה של השדולה הפרו ישראלית, ירידה זו מתרחשת כתוצאה מהתחזקותה של מדינת ישראל מצד אחד וירידת ההזדקקות שלה לסייע מצד הקהילה היהודית, כמו גם בשל היחלשות הלכידות של יהודי ארצות הברית והפילוג שחל בתוכה מבחינת היחס כלפי מדינת ישראל. נכון לשנת 2018, אין לקהילה היהודית האמריקאית מנהיגים יהודים המקובלים על כלל יהודי ארצות הברית כמו אייב פוקסמן, אבא הלל סילבר ועוד. מנהיגי השדולות החשובות ביותר בארצות הברית כמו איפא"ק וגיי סטריט אמנם נהנים מהשפעה רבה על הקונגרס האמריקאי אך בפועל הם כמעט לא מוכרים כמנהיגים בעלי חשיבות בציבור היהודי האמריקאי, והצעירים היהודים כמעט ולא מכיר אותם. היעדר הלכידות של הקהילה היהודית האמריקאית והעובדה שהיא מורכבת ממספר רב של ארגונים לאומיים וקהילתיים, המייצגים זרמים שונים בחברה היהודית האמריקאית מונעות מהם לנצל את הכושר הארגוני של הקהילה היהודית על מנת לסייע למדינת ישראל. תהליך זה כמובן לא התחיל בתקופתו של טראמפ: כבר בימיו של הנשיא ברק אובמה, כמחצית מראשי הארגונים היהודים לא הוזמנו לבית הלבן באופן סדיר. בתקופתו של הנשיא ג'ורג' וו בוש הארגון היהודי הדומיננטי ביותר מבחינת מגעיו עם הממשל היה איפא"ק, בעוד שבתקופתו של אובמה היה זה ארגון גיי סטריט בעל האוריינטציה השמאלית. אבל בתקופתו של טראמפ שני הארגונים הללו איבדו מהדומיננטיות שלהם ומהמגע שלהם עם הממשל ונראה כי טראמפ אינו זקוק לתיוכם של הארגונים היהודים על מנת לנהל את הקשר עם מדינת ישראל. תהליך זה מתרחש מפני שטראמפ בן לארגונים הללו וגם מפני שבין יועציו והאנשים המקורבים לו ביותר ניתן למצוא יהודים רבים, ביניהם חותנו ג'ארד קושנר (מדס-פרידמן, 2018 : 221-222).

ירידת מעמדו של ארגון איפא"ק מייצג בצורה הטובה ביותר את הקשר בין ירידת הכוח של קהילת יהודי ארצות הברית מול ישראל לבין שחיקת התמיכה בדו-מפלגתית בישראל. איפא"ק היא השדולה הפרו ישראלית החזקה ביותר בארצות הברית, ובמהלך השנים האחרונות הפכה ליותר ימנית ודתיתומזוהה עם המפלגה הרפובליקנית ולאור הקיטוב הכללי בחברה האמריקאית הארגון מתקשה לגבש עמדה דו-מפלגתית מאוחדת אפילו בסוגיות שבעבר אכן נחשבו לחוצות מפלגות מבחינת התמיכה במדינת ישראל. כך קורה שירידת כוחו של הארגון במסדרונות השלטון בוויינגטון תורמת עוד יותר לשחיקת העיקרון הדו מפלגתי ולפגיעה ביכולתו להשפיע על הממשל האמריקאי לטובת ישראל (מדס-פרידמן, 2018 : 222).

מהן ההשלכות הישירות של שחיקת התמיכה הדו מפלגתית בישראל על הביטחון הלאומי שלה? חטואל-רדושיצקי ועילם (2019) מונים שני תהליכים כאלה: ראשית, ממשלת ישראל מזוהה כיום באופן מלא עם מדיניותו של טראמפ ומתקשה לשמור על היחסים שלה עם המפלגה הדמוקרטית. ההזדהות המוחלטת של הממשל הישראלי עם ממשל טראמפ פוגע ביחסיה של מדינת ישראל עם מתנגדיו הרבים של טראמפ ברחבי העולם, וכמובן פוגע ביחסים בין מדינת ישראל לבין הקהילה היהודית האמריקאית. התחושה הזו בולטת במיוחד בעיקר לנוכח הקשרים של ממשל טראמפ עם גורמים אנטישמיים וניאו נאציים במובהק והתחושה שטראמפ נותן להם גיבוי ומאפשר להם לפעול ללא כל הפרעה, תחושה שהתחדדה במיוחד לאחר אירועי שארלוטסוויל ב-2017 והטבח בבית הכנסת בפיטסבורג בסוף שנת 2018; ושנית, כאמור הפער ההולך וגובר בין מדינת ישראל לבין יהודי ארצות הברית סביב חילוקי דעות במישור הדתי, הערכי והפוליטי עלולים לגרום לכך שיהודי ארצות הברית, שרובם המכריע נמצא כאמור במחנה הדמוקרטי, עלול לתרום ליחס הביקורתי של המפלגה הדמוקרטית על

מדינת ישראל. שני התהליכים הללו עלולים בטווח הארוך לפגוע במערכת היחסים המיוחדים בין מדינת ישראל לבין ארצות הברית. אם אחרי עידן טראמפ יעלה ממשל דמוקרטי לשלטון בארצות הברית, הוא עלול לשקול מחדש את מערכת היחסים הזו בין שתי המדינות (חטואל-רדושיצקי ועילם, 2019 : 2-3).

סיכום

עבודה זו בחנה את מערכת היחסים המיוחדת בין ארצות הברית לבין ישראל, ועסקה בשאלה כיצד שחיקת התמיכה הדו מפלגתית בישראל עלולה להשפיע על הביטחון הלאומי של המדינה. מהסקירה לעיל עולה כי התמיכה במדינת ישראל היתה לרוב עניין חוצה מפלגות, וכל הממשלים האמריקאים - רפובליקנים או דמוקרטים - תרגמו את התמיכה הזו לשיתוף פעולה ביטחוני ומודיעיני רחב היקף שבא לידי ביטוי בין היתר באספקת ציוד צבאי בשווי של מאות מיליארדי דולרים לישראל באופן שישפר באופן משמעותי את מאזן הכוחות בינה לבין מדינות ערב. בנוסף על כך, ארצות הברית מגבה באופן כמעט מוחלט את מדינת ישראל במוסדות המרכזיים של האו"ם ושל הפורומים הבינלאומיים, ומנצלת באופן תדיר את זכות הווטו שלה על מנת למנוע החלטות שמזיקות למדינת ישראל. כל אלה גורמים לכך שמדינת ישראל נהנית מדימוי של עוצמה וכוח שמשמשים לה כמגן יעיל נגד אויביה החיצוניים, שחוששים להסתבך בעימות מול ארצות הברית.

עם זאת, כאמור בעשורים האחרונים התמיכה הדו מפלגתית במדינת ישראל הולכת ונחלשת, ומשמעות התהליך הזה היא התקרבות של מדינת ישראל למפלגה הרפובליקנית תוך זניחת הקשר עם המפלגה הדמוקרטית. תהליך זה מתרחש בין היתר כתוצאה מתהליכים פנימיים בחברה האמריקאית, ובאופן ספציפי תהליכים שקשורים לקהילה היהודית האמריקאית- הקהילה היהודית האמריקאית ברובה מזוהה עם המחנה הליברלי והפרוגרסיבי בחברה האמריקאית, והיא מתקשה יותר ויותר לתמוך באופן בלתי מסויג במדינת ישראל ובמדיניות שלה בהקשר לסכסוך הישראלי-פלסטיני. שחיקת התמיכה של המפלגה הדמוקרטית בישראל קשורה באופן ישיר לשחיקת התמיכה של יהדות ארצות הברית הליברלית בישראל, מכיוון שגם המפלגה הדמוקרטית מתקשה להסכים עם צעדי מדיניות רבים של ממשלי ישראל האחרונים, שהיו בעיקרם ממשלים ימנים ונקטו בגישה נצית כלפי הסכסוך הישראלי-פלסטיני. תהליך זה הועצם בין היתר בשל המעורבות ההולכת וגוברת של האוונגליסטים האמריקאים בפוליטיקה הישראלית והתמיכה הבלתי מסויגת שלהם בהתנחלויות ובממשלי ישראל הימנים כחלק מהשקפתם הדתית.

המשמעות של החיבור בין ממשלות ישראל לבין האוונגליסטים על חשבון הקהילה היהודית האמריקאית טומנת בחובה מספר השלכות אפשריות על עתיד היחסים בין מדינת ישראל לבין ארצות הברית ועל הביטחון הלאומי של ישראל: ראשית, התחזקות הקשרים בין הלובי המתנחלי לבין האוונגליסטים משמעותו פגיעה קשה בתהליך השלום שמתנהל בין ישראל לבין העולם הערבי ואף עצירה מוחלטת שלו לטובת סיפוח השטחים ומזרח ירושלים, צעדים שעלולים להביא להידרדרות משמעותית ביציבות של האזור; שנית, זניחת הקשר בין מדינת ישראל לבין יהדות ארצות הברית הליברלית משמעותה נכונות הולכת ופוחתת של יהדות ארצות הברית להשתמש בכוח הפוליטי שלה לטובת מדינת ישראל במסדרונות הממשל והקונגרס האמריקאי, כמו גם פחות נכונות להתרים סכומי כסף ניכרים לטובת מדינת ישראל; ושלישית, התמיכה החד משמעית של האוונגליסטים בממשלת ישראל משמעותה שמדינת ישראל מזוהה כמי ששמה את עצמה בצד אחד עם ארגונים נוצרים אנטישמיים ופנאטיים, חלקם מזוהים עם קווי אידאולוגיה אנטישמיים במובהק. המשמעות של זיהוי ממשלת ישראל עם הצד הימני של החברה האמריקאית היא שחיקת התמיכה במדינת ישראל מצד בעלות בריתה המסורתיות של ארצות הברית. כמו כן, הזיהוי עם האוונגליסטים עלול לגרום לכך שעלייתו של ממשל דמוקרטי בארצות הברית יעדיף לבחון

מחדש את היחסים המיוחדים בין מדינת ישראל לבין ארצות הברית ולהתחיל לדרוש ממדינת ישראל תנאים מסוימים שעלולים להיתפש כנוגדים את הביטחון הלאומי שלה.

ההשלכות האפשריות של השחיקה המוזכרת לעיל בעיקרון התמיכה הדו מפלגתית בישראל היא, במקרה של עליית ממשל דמוקרטי לאחר עידן טראמפ, בחינה מחדש של תבנית היחסים המיוחדים בין ישראל לבין ארצות הברית ודרישה מישראל למתן את יחסה כלפי הפלסטינים ולהיות מוכנה לויתורים משמעותיים בזירה המדינית בתמורה להמשך הסיוע הביטחוני האמריקאי כלפיה. כמו כן, השחיקה בעיקרון התמיכה הדו מפלגתית כמובן מושפעת ומשפיעה באופן ישיר על הקרע בין יהדות ארצות הברית לבין מדינת ישראל, וזו כיום מוצאת את עצמה יכולה פחות וגם מוכנה פחות לסייע למדינת ישראל ולנצל את השפעתה בזירה הפוליטית האמריקאית לטובת מדינת ישראל. ניכר כי המדיניות כלפי ישראל הולכת להיות נושא מרכזי במערכת הבחירות הנוכחית לנשיאות ארצות הברית בשנת 2020, וניתן לשמוע בצד הדמוקרטי קולות מסוימים שקוראים לבחינה מחדש של מערכת היחסים המיוחדים בין שתי המדינות. הבכיר מבין הקולות הללו הוא המתמודד בפריימריז של המפלגה הדמוקרטית לנשיאות ארצות הברית, ברני סנדרס ומי שנתפש כמנהיג המחנה הפרוגרסיבי במפלגה, שבאוקטובר 2019 תקף בחריפות את ממשלת ישראל וקבע שארצות הברית לא צריכה להעניק סיוע צבאי למדינה שמפרה לשיטתו זכויות אדם וכי יש לשקול דווקא סיוע הומניטרי לתושבי רצועת עזה¹. ייתכן כי ניצחון של סנדרס או כל מועמד אחר במחנה הפרוגרסיבי עלול להביא להתבטאויות נוספות כמו אלו, ביחוד על רקע ההזדהות המוחלטת של ממשלת ישראל הנוכחית עם ממשל טראמפ.

---

¹ טל שלן. "סנדרס: 'אם ישראל רוצה סיוע צבאי- שתשנה את המדיניות בעזה'". וואלה, 28.10.2019. <https://news.walla.co.il/item/3320363>

ביבליוגרפיה:

בן צבי, א. (2011). *מטרומן ועד אובמה: עלייתם וראשית שקיעתם של יחסי ארצות הברית-ישראל*. תל אביב: ידיעות אחרונות.

חטואל-רדושיצקי, מ. (2018). תרומת ארצות הברית לביטחון הלאומי של ישראל. מתוך: אוריון, א. ועילם, ש. (עורכים). *יהודי ארצות הברית והביטחון הלאומי של ישראל*. המכון למחקרי ביטחון לאומי. 161-192.

חטואל-רדושיצקי, מ. ועילם, ש. (2019). ארצות הברית משתנה: השלכות לישראל. *מבט על 1163, המכון למחקרי ביטחון לאומי*. 1-4.

לסנסקי, ס. (2018). גורל, עמיות ובריתות: העבר, ההווה והעתיד של היחסים בין יהדות ארצות הברית לבין ישראל. מתוך: אוריון, א. ועילם, ש. (עורכים). *יהודי ארצות הברית והביטחון הלאומי של ישראל*. המכון למחקרי ביטחון לאומי. 103-142.

מדם-פרידמן, ע. (2018). תרומתם של יהודי ארצות הברית לביטחון הלאומי של ישראל. מתוך: אוריון, א. ועילם, ש. (עורכים). *יהודי ארצות הברית והביטחון הלאומי של ישראל*. המכון למחקרי ביטחון לאומי. 259-227.

שלו, ט. (28 באוקטובר, 2019). "סנדרס: 'אם ישראל רוצה סיוע צבאי- שתשנה את המדיניות בעזה'". *וואלה*: <https://news.walla.co.il/item/3320363>

שלום, ז. (2018). המשבר ביחסים בין ישראל לבין הקהילה היהודית בארצות הברית: רקע והשלכות. מתוך: אוריון, א. ועילם, ש. (עורכים). *יהודי ארצות הברית והביטחון הלאומי של ישראל*. המכון למחקרי ביטחון לאומי. 103-142.

שלינגר, ל. (2015). *ישו זה כאן: עלייתה והשפעתה של הברית הפוליטית בין הימין הישראלי לנצרות האוונגליסטית*. מולד: המרכז והתחדשות הדמוקרטיה.

Addis, C. L. (2011). *Israel: Background and U.S. Relations*. Congressional research service.

Al Sahran, A. S. (2017). United States foreign policy and the Middle East. *Open journal of political science* 7. 454-472.

Cavary, A. and Nyer, A. (2016). *Trends in US congress support in Israel*. The Begin-Sadat center for strategic studies.

Rynhold, J. (2015). *The Israel Paradox: The Arab-Israeli Conflict in American Political Culture*. Bar Ilan University: International Studies Association Annual Conference.

Tracy, T. M. (2007). *American policy toward Israel: The power and limits of beliefs*. London and New York: Routledge.